Béres Attila

Egy kíntornász emlékeiből

hangjáték

szereplők:

ÖCSI, 10 éves
APA
ANYA
GYURI, 15 éves
PIDMANN, szabó
TAKÁCSÚR, tömb-bizalmi
ZAHUMEK, szomszéd
ZSIGÁNÉ, házfelügyelő
HOLLÓNÉ, aki az urát is verte
HÖLGY, kényes hölgy
RABBI
HOFFER, kárpitos
VIDA, zöldséges
TANFELÜGYELŐ
JÉZUS (1 mondat)

Öcsi *Az úttörőavatással meg az első áldozással nem volt gond, mert az avatás szombaton volt, az áldozás meg vasárnap. Az avatáson beszédet mondtak, hangszóróból lelkesítő indulót hallgattunk, meg kaviccsal dobáltuk a lányokat, és az első három gyerekre maga Rózsika néni csapatvezető kötötte fel a piros nyakkendőt. A többinek csak kiosztották, mert Rózsika néni sötétkék rakott szoknyája beakadt egy szögbe az emelvényen, sajnos nem annyira, hogy leessen, de ülve kellett végighallgatnia az úttörők tizenkét pontját. Aztán: ej-haj, száll az ének, zeng az ének, szép az élet, ej-haj, úttörőnek kedve mindig jó, nyári napban, téli szélben, harmatban, s ha hull a hó, ej-haj, száz torokból száll az énekszó.*

Az első áldozás ünnepélyesebb volt, semmi hangszóró, ellenben körmenetben megkerültük a templomot, aztán dalban megkértük Szűz Máriát, Boldogasszony Anyánkat, régi nagy Pátronánkat, hogy a nagy ínségben ne feledkezzék meg Magyarországról, édes hazánkról, szegény magyarokról. És a körmenetet mindenki nézte a járdá-

ról, de nem integettek. Viszont első áldozás előtt nem lehetett reggelizni, mert az ostyát csak éhgyomorra szabad bevenni. Én megkaptam a bátyám fehér Bocskai-sapkáját, amit ő sose vehetett fel, mert rendszerellenes, de most mégis lehetett még fényképezkedni is benne. És utána cukrászda.

Ezenkívül 1956-ban még két súlyosan jelentős esemény érte a világot. Meghalt a nagymama és kitört a forradalom. Némelyek a szuezi válságot is az év szenzációi közé sorolnák, de azok még nem látták a mi új, világítós rökaménkat. Az örökségből ugyanis meglett a négyszemélyes, kihúzhatós fekhely, oldalt beépített két lámpával. Előtte két egymás mellé tolt ágy volt a fekhelyünk, fejünk fölött ült Krisztus az Olajfák hegyének takarékos bibliai félhomályában, és a zavaros erkölcsű utca felé mutatott kinyújtott ujjával. Hárman aludtunk a két összetolt ágyon szüleimmel. Én középen, lényegében a két ágy közötti deszkán. Deszkán aludni tízévesen se kényelmes, aki az ellenkezőjét állítja, durván megszépíti a valóságot.

A szabadságharc után beindult az élet, a hatóság párban járt házról-házra. Nálunk egy géppisztolyos pufajkás meg egy civil, és kikérdezték a házfelügyelőt, hogy lőtt-e valaki a házból, és rangsorolták, hogy ki volt ellenforradalmár, ki volt hőbörgő, és ki volt, aki csak megtévedt. Velünk nem volt szerencséjük, mert végig mindenki a légópincében ült. A hatóság nem ismerte a beszari kategóriát. Ahogy az idő telt, a dicsőséges forradalomból először felkelés lett, majd sajnálatos események, majd csakhamar ellenforradalom, végül május elsején már nagy tömeg gyalogolt zászlókkal a felvonuláson, hogy a végén megkapja az ingyenvirslit egy pohár sörrel. És vasárnap változatlanul misére jártam, hétköznap pedig az úttörőházba. Megtapasztaltam, hogy a történelem folyása megállíthatatlan.

zene

Nulladik történet: Mi legyen a gyerek

Takácsúr El kell dönteni időben, hogy mi legyen a gyerek.

Anya De Takácsúr elvtárs, olyan kicsi még.

Takácsúr Én mint házbizalmi! Terv-gazdálkodás van! Bármikor megkérdezhetik felülről.

Zahumek Legyen hálókocsi kalauz. Az utazik. És csak egy kis kalauztáskát visz. Sípot is kap.

Anya A vonatok kisiklanak, Zahumek úr. Én hegedűtanárnak szeretném.

Apa Anya! Ingyen javítom a hegedűtanár cipőjét, különben már rég megbukott volna.

Pidmann Legyen idomszerész. Én ismertem egyet.

Hollóné És az mit csinál?

Pidmann Hát, idomokat. Gondolom. Finom kéz kell hozzá. Hiányszakma.

Zahumek Pidmann, maga csak hagyja az idomokat! Nős ember. Egy szabó foglalkozzon az elszabott nadrágokkal.

Pidmann Hiszen ha lenne egy biztos hely. Május-egy ruhagyár!? Az is valami? A konfekció megölte a becsületes kisipart. A Béres mikor készített utoljára igazi cipőt. Talán a háború előtt.

Takácsúr Elvtársak, lakótársak, könyörgöm! Ez egy csendes ház. Jóravaló iparosok, tisztviselők. Ne hemzsegjünk!

Zsigáné Én, mint házfelügyelő, azt mondom, a Takácsúrelvtárs jót akar, csak kicsit sok lakógyűlést tart. Ebben a házban reumás emberek vannak.

Anyám Nekem már a piacon kéne lennem.

Apa Én meg nyitom az üzletet. Zárvatartásból nem élünk meg. A kuncsaft hamar elpártol.

Zahumek Hát akkor legyen irodista, annyi iroda van...

zene

Öcsi Kíntornász leszek!

Anya Öcsikém, hol vagy!

Zsigáné Hallgatózik a gyerek?

Zahumek Itt kuksol az asztal alatt.

Apa Mi leszel, apukám?

Öcsi Kíntornász. Kíntornász és kész!

Hollóné Olyan furcsa ez a gyerek. Mért nem viszi a gyogyóba?

Anya Hollóné, magának sosem volt gyereke. Öcsike sokat olvas, és okleveles kitűnő tanuló.

Pidmann De hát egy nehéz verklit húzgálni a városban egész nap... És ritmusérzék is kell hozzá!

Zahumek És az egy drága komoly hangszer.

Takácsúr Akkor most a lakógyűlést átmeneti időre felfüggesztem, amíg megkérdezem a Nemzeti Zeneügyi Központot.

zene

Gyuri Öcsi, mi nálad ez a verkli hülyeség?

Öcsi Mindenki ezzel a verklivel szekál! Amikor házhoz viszem a készcipőket, minden kapualjban ki van írva, hogy kíntornászni tilos.

Gyuri Az van kiírva, hogy házalás, koldulás, kintornázás tilos.

Öcsi Én is ezt mondom, akkor mit dumálsz? Zománcozott tábla!

Gyuri Dinnye vagy. Amit te látsz, az rövid i, kintorna, és az pedig a verkli, amit tekernek, hogy szóljon. Olyan, hogy kíntorna, hosszú í-vel, nem létezik. Nincs ilyen foglalkozás.

Öcsi Mindig linkelsz. Hülyeségekkel etetsz, de már nem versz át. Nyári Mikulás, meg elásott kincsek a pincében, mi?

Gyuri Akkor még kicsi voltál. De ez most komoly.

Öcsi Aha! Hosszú í, rövid i! Én csillagos ötös éltanuló vagyok, olvasásból oklevél. Kíntornász leszek, te meg égsz majd, mint a győzelmi zászló.

zene

Első történet. Kik azok a susángók

Kik azok a susángók? Talán népcsoport Erdélyország mélyéről? De ha nem népcsoport, akkor inkább egy növényfajta? Lápi növény. Valójában mitológiai rangja van, nem a nád, hanem a susángó fecsegte-susogta ki, hogy Midász királynak szamárfüle van. Vagy mégsem. És még az úttörők kislexikonában sincs benne.

zene

boltcsengő csilingel
A Hölgy kényes nasasszony

Hölgy Janapot! Ráér, mester?

Apa Gyönyörű cipő. Valóságos műremek. Nyolc gomb, tíz lyuk a fűzőnek, mesteri darab, bécsi modell. És túlélte a világháborút.

Hölgy Mester úr, sietek a színházba, pucolja már ki, legyen szíves.

Apa Szívesen, nagyságos asszony, tessék levenni.

Hölgy Ó, arra most nincs idő, mondom, sietek, pucolja ki a lábamon.

Apa Lábon nem pucolok.

Hölgy De hát ez őrület, mindjárt elkések, mi az, hogy lábon nem pucó-ól? Suszter, vagy ne-em? Ez itt szuszterműhely, vagy ne-em? Hogyhogy lábon nem pucó-ól?

Apa Az egy másik foglalkozás, tetszik tudni.

Hölgy Mi az, hogy másik foglalkozás? Talán a cukrász fogja kipucolni a cipőmet? Vagy a szabó? (*hisztérikus kacarintás)*

Apa Az egy másik foglalkozás.

Hölgy Mi az a másik foglalkozás, könyörgöm?

Apa Hát a susángó. Amerikai szó, mert ez egy amerikai foglalkozás.

Hölgy És mit csinál egy ilyen susángó Amerikában?

Apa Hát cipőt pucol, lábon. Minden sarkon van belőlük. Néger gyerekek, lapos orral, nagy szájjal, kefével, ronggyal, cipőkrémmel. Csillog a szemük, mint a gyémánt.

Hölgy Nálunk is van utcai cipőtisztító. A Nemzetinél például. Ott ül a színház előtt, és pucol. Ehhez nem kell Amerikába menni!

Apa De ott a Nemzetinél az egy fehér ember, és nem trombitál mellette a testvére, aki rögtön elveszi a pénzét, amint fizet egy kuncsaft.

Hölgy Én tudok németül. Ennek a szónak, hogy susángó, ennek semmi értelme.

Apa Miért, németül mi a cipő?

Hölgy Schue!

Apa Na látja, hát angolul is sú. Mert Amerikában angolul beszélnek, tetszik tudni, nem németül. Németül főleg Németországban beszélnek.

Hölgy Maga akar engem nyelvre oktatni? A férjem mérnök.

Apa Na, ha mérnök, akkor tudhatná, hogy a sú a cipő, a sángó pedig a pucoló. Ilyen egyszerű, kérem, nem kell hozzá érettségi.

Hölgy Majd pont egy susztertől veszek nyelvleckét! Pucolja, vagy nem pucolja?

Apa Kérem, szívesen, tessék helyet foglalni, segítek levenni.

Hölgy Ez az utolsó szava?

Apa Kérem, én három évig tanultam a cipőkészítés tudományát. Utána segéd voltam újabb három évig. Végül sok szorgalom árán bizottság előtt letettem a mestervizsgát. Ott van a mesterlevél a falon. Tessék megtekinteni. Kiállította a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Mestervizsgáló bizottsága.

Hölgy De hát hogy jön ez ide?

Apa Mögöttem tízévi szakadatlan szakmai gyakorlat van, kérem szépen. A susángóság szakmája megtanulható három nap alatt. A köpködés tudományával együtt.

Hölgy De hát mit érdekel ez engem? A Nemzetinél tíz perc alatt megpucolná az az ember. Már maga is rég túl lenne rajtam, ha nem kötözködne itt nekem.

Apa Nagyságos asszony, akkor tessék elmenni a Nemzetihez. Én nem gátolom meg benne.

Hölgy Megyek is. De a maga műhelyébe én az életbe többé be nem teszem a lábam!

Apa Rosszul teszi, nagyságos asszony, mert nálam jobb susztert nem talál a kerületben.

Öcsi *Nagyapám kitántorgott Amerikába, de amikor megkapta a Verhovay Segély Egylet útmutatóját az amerikai polgárosodás tudnivalóiról és kötelmeiről, elment a kedve az egésztől. Csak addig maradt, amíg összegyűjtötte a hazaútra való hajójegy árát. Egy UNITED BUTTER feliratú papundekli dobozban hozott haza mindent, amit tudni kell Amerikáról. Az újságkivágások között volt egy fénykép, ami különösen tetszett. Utcasarkon néger kisfiú tisztította rajta egy fehér ember cipőjét. Az volt a kép alá írva, hogy Al Capone And The Shoe Shine Boy.*

zene

Második történet. Villamossal a szabadba

Apa Gyuri, a pokrócot tekerjétek hurkaformára, és derékszíjjal kötözd a hátizsákra, amiben az élelem van.

Anya A rántotthúst meg az uborkát már elraktam.

Gyuri A Takács már mondja is a magáét a lakóknak.

Apa Tömb-bizalmi! MHK mozgalom, utcabál...

Öcsi *Gyűjtsd a vasat és a fémet, azzal is a békét véded!*

Apa Kohómérnök. Ilyen lábbelivel. Különben is, hány kohó van a Józsefvárosban?

Takácsúr Lakótársak! Az egészséges testmozgás a békeharc fontos része. Ezért kollektíve kirándulunk a Hűvösvölgybe. Találkozunk a Moszkva téren a gombánál. Lakógyűlés a szabadban.

Apa Engem ne egzecíroztasson ez a nyíman. Azért a családommal kirándulhatok a zöldbe. Önállóan. Mi a Zugligetbe megyünk!

Hollóné Egész héten itt vagyunk egymás szájában, és akkor még vasárnap is erőlteti a Takács ezt a csapatos kivonulást! Béres úr, jönnek?

Apa Csak menjenek, majd jövünk. Én befizetem az adót, járok légóra, ízületem van, mit akarnak még?

Anya Halkabban apukám. Meghallják.

Apa *(suttog)* Hadd hallják, nem félek én egyiktől sem!

Anya És a Vida?

Apa Hogyhogy a Vida? Mi van a Vidával! Én nem vagyok Vida!

Hollóné Mi indulunk. Akkor találkozunk a Széll Kálmán téren.

Apa Csak már menjenek.

Gyuri Ezek tuttira el fognak tévedni. Megyek, segítek nekik.

Apa Gyuri, nyugalmat akarok. Semmiféle disznóságon ne törd a fejed. És mellettünk maradsz, megértetted? Anya, tegyél be fürdőruhát is. Napozni fogunk.

zene

Öcsi Apa. Apa, ott a Pidmann bácsi a vendéglőben! Söröskorsóval integet!

Apa Oda ne nézzetek! Majd iszom sört, ha én akarok. Most nem akarok. Ezek mindenhova utánunk jönnek.

Gyuri De hát előbb voltak itt, mint mi.

Anya Nem lehet köszönés nélkül elmenni az emberek mellett!

Apa Dehogynem. Megmutatom, nézz csak másfelé. Kész.

Öcsi Ez most a Zugliget, vagy a Hűvösvölgy, vagy a Disznófő?

Gyuri Nem mindegy az neked, dinka? Anya, elmegyek, keresek kvarckristályt a detektoros rádiómba.

Öcsi Nincs is neki rádiója.

Apa Itt maradsz.

Anya Kamaszgyerek. Kell neki a mozgás.

Apa Jó, nem bánom, de ne kódorogj messzire!

zene

Anya Itt a fa alatt letelepedhetünk.

Apa Jobb helyet keresünk.

Öcsi Csókolom, Hoffer bácsi.

Hoffer Csakhogy utolértem magukat. Amikor megtalpalta a túracipőmet, szöget hagyott benne. Megmutatom, leveszem.

Apa De hát hogy képzeli! Vasárnap van. Kirándulok. Mit akar itt mutogatni!

Hoffer Szúrja a lábamat, már tiszta vér lehet, alig járok.

Apa Lehetetlenség! Ebben nincs is vasszög. Faszeggel csináltam. Az a baja, hogy keveset mozog, és a gyaloglástól megdagadt a lába, azt érzi.

Hoffer Fogok én még százas szöget verni a maga rökaméjába.

Apa Különben is, minek a bakancs a nyár közepén a Hűvös-völgybe. Nekem szakmai tekintélyem van! Egy duplagojzer sevró az nem úttörővasút, hogy magától táguljon. Hozza vissza, kitágítom ingyen, de engem ne járasson le az egész erdő előtt.

Hoffer Fogok én még százas szöget verni a maga rökaméjába. Majd megtudja mi a szakmai becsület.

Apa Menjen, Hoffer, menjen már! Miből csináltatnék én maszekrökamét!
Anya, terítsük le a pokrócot és együnk végre. Minden kárpitos ilyen agyalágyult?

Öcsi Anya, elfáradtam. Ugye nem megyünk tovább a Disznófőhöz.

Apa Persze, hogy nem megyünk. A Takács odacsődítette az öregasszonyokat, bemesélte nekik, hogy gyógyforrás, közben előadást akar tartani nekik a leninizmusról. A kohómérnök meg a leninizmus!

Öcsi *Apa nem látta, de a bokor mögött Török néni, Rózsi néni, meg az új női albérlő négykézláb jártak körbe, és tapogatták a füvet. Néha felsikkantottak, hogy itt csörög. Takácsúr szemét bekötötték az albérlő muszlinkendőjével. A nap melegen sütött reá. Itt csörög a mogyorót játszottak. Mint a népi demokrácia őrangyala, szemére csúszott glóriával, felemelt kézzel, tétován mosolygott:*

Takácsúr Elvtársnők, lakótársak, kérem, hangosabban, bátran!

Öcsi *Tudtam, hogy apám észreveszi, hogy túl közel vannak. Hamarosan megvilágítja a dolog a másik oldalát, és mennünk kell. Úgy is lett. Megint gyalogoltunk.*

zene

Apa Na, itt jó lesz, távol mindenkitől. Terítsétek le a pokrócot. Eszünk.

Anya Csak zöldpaprika van meg tea.

Apa — Anya! Hát sütöttél, pakoltál, készültél. Hol a hús meg a többi?

Anya — A hátizsákban van az ennivaló.

Apa — Na és? Vegyük elő.

Öcsi — Hát az meg a Gyurinál maradt.

Apám, ha megdühödött, nagyon mérges tudott lenni. Feküdt hanyatt a pokrócon, és tenyérrel meg ököllel csapkodta maga körül a hangyákat.

Apa — Milyen asszony vagy? Hogy lehet úgy csomagolni, hogy külön! És mért nem jött velünk! Mért kell neki mindig külön utakon! Honnan örökölte!?

Anya — Fontosabb kérdés, hogy merre kódorog most az az átok kölke.

Öcsi — Kvarckristályért ment a rádiójába, ami nincs is neki. De messzire mehetett, mert a budai hegyekben nagyon ritka ásvány a kvarckristály.

A béketábor legyőzhetetlen, a béke útja biztos út …

Apa — Esküszöm, agyoncsapom, ha előkerül.

Anya — Dehogy csapod, dehogy csapod.

Öcsi — *A hangyák egyre többen voltak, és csapatokban járták körül apámat, mint a diákok az esztergomi bazilikát.*
Miután egészségesen futkároztam a szabad levegőn, ami jót tesz az étvágynak, felkerekedtünk a hangyabolyról, összetekertük a pokrócot, és elindultunk.

Zsigáné — Hát itt vannak? Elszakadtam a csoporttól. Mert az öreg-asszonyok le akarták rázni a Takácsot, hogy titokban a máriaremetei zarándokhelyhez szökjenek, de eltévedtek. Most egy kőrakás körül üldögélnek. A hős budai partizánok emlékhelyén énekelgetnek, hogy „*Keresztények sírjatok, mélyen szomorkodjatok…"*

Öcsi — Ezt én is ismerem. „ *keseregjen minden szív, aki Jézusához hív..."*

Hollóné — Őcsi, kérsz egy rántott húst?

Öcsi — Igen.

Apa — Nem kér. Nem éhes.

Öcsi — De apa mért?

Apa — Mert mi család vagyunk.

zene

Közjáték. Vida vagyis Vejszli esete

Pidmann Hallottad, János? A Vida eltűnt. Elvitték. Az a zöldséges a Práter meg a Thék Endre utca sarkán. Sitty-sutty.

Apa Ugyan! Nézzük a dolog másik oldalát. Ha a Vejszlit elvitték, akkor a Vejszli nem fizetett adót, vagy árdrágított.

Pidmann Már úgy volt, hogy enyhülni fog a helyzet. Erre eltűnnek az emberek.

Apa Te úri szabó vagy, Pidmannkám, hát többre tartod magad a cipésznél. De te lakásban dolgozol, nekem meg műhelyem van. Portállal. „Béres cipő fogalom." Az én szobaszőnyegemre nem hordja be a sarat a kuncsaft.

Pidmann Öt évig orosz fogságban voltam! Mit akarsz! Nulláról kellett kezdenem mindent.

Apa Bennem mindig volt spiritusz. Negyvenhétben jöttem ki a Józsefvárosi Pályaudvarról, hónom alatt tíz kvadrát bőrrel, összetekerve, mintha pokóc lenne, két akrobatikus finánc között. Ha elkapnak, az nekem Szibéria! Emlékszel, anya?

Anya Muszáj maguknak ilyesmin vitatkozni?

Apa Ő kezdte emlegetni a Vidát. Hogy eltűnt. Hát világítsuk meg a másik oldalát!

Öcsi *Mondom, apukám mindennek meg tudja világítani a másik oldalát.*

Apa A Vidának nem kellett volna magyarosítani. Éppen most. Maradt volna a seggén Vejszli. Akkor nem húzzák le neki a rolót.

Pidmann János, este átjönnék, hallgassuk meg a rádiót. A szabadejrópát. Hátha mondanak valamit.

Apa Zavarják. Minél nagyobb a gebasz, annál jobban zavarják. Nem fogom egész este hallgatni, hogy dzsiu-dzsiu-dzsiu.

Pidmann János, a te ötlámpás filipszeden bejön.

Apa Öt plusz kettő! Elsőrendű minőség. Megúszta a háborút, a beszolgáltatási rendeletet, jól eldugtam, és prímán működik.

Anya Pidmann úr, nekünk utcai lakásunk van. Minden kihallatszik az ablakon át. Nem fogunk Szabad Európát hallgatni.

zene

Öcsi *Mi mindig mindenhonnan előbb indultunk haza, hogy elkerüljük a tömeget. De tömeg volt, mert mindenki előbb indult el, hogy elkerülje a tömeget. Már a végállomáson fürtökben tülekedtek, hogy felférjenek a villamosra. Úgyhogy hazafelé menet minden házbelivel találkoztunk.*

zene

Villamossal a szabadba, folytatás

diszkrét vendéglői zene – végig

Zsigáné Na végre, megérkeztünk a végállomásra.

Hollóné A Balázs vendéglőnél kell gyülekezni.

Pidmann Hát a Takácsurat hol hagyták, asszonyok? Szétszóródik a magyar?

Anya Te Apa, nem a Vida ül ott a kerthelyiségben?

Gyuri Egy nővel van!

Zsigáné De bizony.

Hollóné Felismerem a pörge kalapját.

Apa Így tűnnek el az emberek, mi? Hallja, Pidmann?

Pidmann Menjünk már oda.

Anya Mi maradjunk ki ebből.

Gyuri Nézzétek a nőt! Piros. Ez nagyon baro. Hű de baro.

Öcsi Mint egy egész május elsejei körmenet! Piros a ruhája, a szalagja, a szandálja, a szája, a körme, piros, piros ...

Zsigáné Elég feltűnő ez a sok piros. Nem látszik már olyan fiatalnak.

Gyuri Takácsúr elájulna a gyönyörűségtől.

Hollóné Piros a ruhája...

Öcsi ... a hajában a szalag...

Apa ... piros a szandálja...

Anya ... az összes körme, mind a húsz...

Pidmann ... a virágok a ruháján ...

Gyuri ... a mosolygós szája...

Pidmann Ezt meg kell nézni közelről.
Jónapot Vida! Mit keres itt?

Vida Maguknak is!

Zsigáné Hogy kerül ide? Hát magáért jöttek, maga eltűnt!

Apa Nekem legyen mondva ez az eltűnés. Ugye, Pidmann?

Hollóné A roló lehúzva! Lakat az ajtón.

Vida Ja a roló... Hát kérem, az üzletemnél azok tanácsi emberek voltak az elöljáróságról. Hogy megváltozik az utca neve.

Hollóné És mi lesz az új neve?

Vida Nem kérdeztem. Az engem nem érintett, mert még aznap utaztam Biatorbágyra. Van ott egy kis telkem, még a háború előttről. És ott véletlenül találkoztam a kis unokahúgommal, a Piroskával, mert ilyen az élet. És ő beáll hozzám holnap a pult mögé. De vigyázat, uraim, a hölgyeladó nem eladó! *(kacag)*

zene

Öcsi *Apukám a legnagyobb gyalogló volt. Ha múzeumba mentünk vasárnap délelőtt, anyám még be se panírozta a csirkét, mi már haza is értünk. Mindenkit lehagytunk. Mások még az előcsarnokban bámulták a plafont, mint egy templomban, mi már kifelé jöttünk, túl az összes faragott köveken, rozsdás kardon meg kitömött rókán. Most is csak megy, megy hazafelé kétsaroknyira az otthontól ugyanolyan gyorsan, mint amikor elindultunk a zöldbe kirándulni.*

Öcsi Fáradt vagyok, Anya!

Gyuri Nem veszlek a hátamra.

Anya Már csak egy sarok hazáig.

Apa Na, itt van a Vejszli boltja bezárva.

Gyuri Tényleg új utcatábla van.

Apa Az egész ház itt bámészkodik, mit lehet nézni egy becsukott üzleten. Az utcatáblák változnak. Hol van már a Hitler körönd meg a Mussolini tér.

Pidmann LEONARDO

Hollóné DA

Öcsi VINCI

Takácsúr VINCSI

Hollóné Leverték a Thék Endrét.

Zsigáné Egy orosz kommunistát tettek föl.

Hollóné Az unokaöcsém együtt harcolt vele a spanyol polgárháborúban.

Zsigáné *(persze)* A maga unokaöccse...

Apa De hát mit ártott nekik Thék Endre. Egy asztalos.

Pidmann Ő bútorozta be az Országházat, az Operát, gyönyörű palotáksorát, kérem.

Takácsúr Én, mint tömbbizalmi hozzáteszem, burzsuj palotákat. De most már minden a népé.

Anya Nem rossz ember a Takácsúr elvtárs, csak annyit beszél...

Apa ... fölöslegesen.

Gyuri Nézzétek, kiírás van a zöldséges rolóján. Öcsi, olvasd!

Öcsi A régi szeretettel várja a kuncsaftokat Vida, azelőtt Duplavé-Weis-s-lic-ht zöldség-gyümölcs a Thék Endre utca sarkán!

zene

Takácsúr Mi van ma az emberekkel? Örülni kéne, hogy megjártuk a természetet. A Hoffer kárpitos meg ott áll meztélláb.

Gyuri Hihi, nincs rajta cipő.

Pidmann A kezében lógatja a bakancsait.

Zsigáné Menjen haza, Hoffer úr.
Hollóné Na menjen szépen.
Anya Már csak néhány ház...
Hoffer Igen kérem... Csak most nem is tudom...
Takácsúr Hát a tizenötbe.
Zsigáné Már másodszor kerüli meg a tömböt.
Hollóné Szegény felesége...
Anya Gyuri, kísérd haza szépen Hoffer bácsit.
Hoffer Béres, Béres, verek én még százas szöget a maga rökaméjába...
Apa Ugyan! Mikor lesz nekünk világítós rökaménk...

zene

Harmadik történet. A zsidó suszter

Apa (szerepen kívül, narráció)
Meg van írva. Amikor Jézus Krisztus elítélésének és megfeszítésének stációi során keresztjét cipelve a Via Dolorosán egy suszterműhelyhez ért, megállt nehéz terhével. Kért a mestertől egy pohár vizet, és pihent volna egy keveset. Amit a római katonák is megengedtek az elítéltnek, azt a suszter megtagadta tőle.
Ahasvérusnak hívták a mestert. Nem adott egy korty vizet a szenvedőnek, ellenben durva szavakkal elkergette. Ekkor Krisztus megátkozta őt: az utolsó ítélet napjáig meg nem nyugodhatsz, örökösen vándorolnod kell, már életedben kárhozottan, amíg el nem jövök újra. És a bolygó zsidó azóta vándorol, nem lelheti nyugalmát. A bolygó zsidó képe azóta árnyékként vetül minden lábbeli készítőre. A cipész, a csizmadia, a varga, a saru- és szandál specialista, ortopéd- és sportcipész, a papucskészítő, mind-mind cipeli a gyalázat terhét, akkor is, ha nem tud róla.

Öcsi *Én láttam, ahogy Jézus Krisztus vállára tették a súlyos keresztet, fent a Pap térnél, aztán csak cipelte lefelé, végig a Práter utcán. Először a Losonczy utcánál esett el, aztán találkozott édesanyjával, a Szűz Máriával a Bókay utca sarkán, aztán a Leonardo da Vinci utcánál segített neki a keresztet cipelni Cirénei Simon, de ő nem bírta sokáig, hamar visszaadta, mert hosszú utca a Práter utca. Veronika a Nap utcai kocsma előtt megtörölte Jézus urunk véres verítékben úszó arcát és Bambi elnevezésű üdítőitallal kínálta.*

Aztán a menet megállt apám cipészműhelye előtt. Apám épp a járdát söpörte, de a szenvedő ember láttán megállt kezében a seprő. Jézus akkor odafordult apámhoz:

Jézus *Mester úr, kaphatnék egy pohár vizet?*

Apa *Hát persze, csak egy kicsit várni kell, hogy kieresszem a csapot, mert az eleje nem elég hideg a csőben.*

Öcsi *Ezen a ponton kibicsaklik a történet, de hát minden olyan történet kibicsaklik egy ponton, amit túl korán kezdenek el, vagy amit nem fejeznek be időben.*

Apámnak nem kellett volna vizet adni, akkor Jézus a kereszttel vonszolódott volna tovább, és valahol az iskolánk mellett, a Corvin köznél meg is feszítették volna. Egy bolygó zsidóval több vagy kevesebb, az már nem oszt és nem szoroz. De apám gyomorból nem bírta a rómaiakat, főleg a katonákat nem. Lehet, hogy dafke adta azt a vizet, másképp mondva: virtusból. Pohár vizet adni is jelenthet virtust.

zene

Apa Voltál szülőértekezleten?

Anya Voltam.

Apa És? A tornatanár kifizette a talpalást?

Anya Ott se volt.

Apa Mondtak valamit?

Anya Hogy a Gyuri sokat csavarog, meg hogy beindítják a hittant. Öcsit beíratjuk.

Öcsi *Szőke, angyalarcú fiúcska voltam, nekem való dolognak gondolták a hittant, a hegedű úgyse ment annyira jól. A gyerek hittanra járatása a bátorság próbája volt. De nem kellett hozzá nagy bátorság.*

Apa Fizetni kell érte?

Anya Az órák ingyenesek. Szabad a vallásgyakorlás.

Apa Ennyi maradt a forradalomból.

Anya De a cukrászné azt mondta, hogy nem ajánlja, hogy beírassuk az Öcsit. Bátorság kell hozzá.

Apa Akkor dafke is beiratom.

Anya De a katekizmusért fizetni kell. Tíz forint.

Apa Egy fél sarkalás ára.

zene

Gyuri Öcsi, van pénzed?

Öcsi Nincs.

Gyuri Add ide.

Öcsi Tíz forintot kaptam. De katekizmusra kell. A hittanba.

Gyuri Majd adok én neked katekizmust.

Öcsi Nem lehet. Hivatalos kell. Az atya mérges lesz.

Gyuri Legfeljebb rádver tíz Miatyánkot. Engem viszont ronggyá gyepálnak a Rihó gyerekek, ha nem adom meg a pénzüket.

Öcsi És honnan veszed a katekizmust?

Gyuri Megmondom a frankót. Gyere, ez a láda tele van könyvekkel. Kicsit eláztak, de jók. Ebből választunk.

Öcsi Nem is olvasol! Hol szerezted.

Gyuri Egy pincéről leesett a lakat.

Öcsi Ne hantázz!

Öcsi *A bátyámék nagy csibészek voltak. Letéptek rozsdás lakatokat elhagyott pincékről, és minden vackot összeszedtek, aztán üzleteltek vele. Így jutottak be a MÉH-telep papírraktárába is. Én távol maradtam ezektől az akcióktól. Sokkal előkelőbb voltam annál, hogy utcagyerekekkel töltsem az időt. Meg be se vettek volna, mert még kis hülye voltam. Ha a bátyád öt évvel idősebb, egészen körülbelül húsz éves korodig kis hülye maradsz. Vagy amíg elő nem rukkolsz valami nagy dologgal, amit ő is tisztel. De hiába fújtam a derdidaszt, az nem volt elég.*

Gyuri Nézd, ez tisztára úgy néz ki, mint egy katekizmus. Rajzoltak rá neked gyertyatartót, függönyzsinórt, sormintát.

Öcsi *A nyirkos és fedél nélküli, pinceszagú könyv baljós jövőt rajzolt elém. Olyan könyvnek látszott, ami nem fog szeretni engem, máshova kívánkozik tőlem.*

Öcsi Mindig belerángatsz! Nem jó ez. Ennek fedele sincs. Rögtön meglátják, hogy nem igazi!

Gyuri Nézd: itt van ez a fekete könyv. Kitépjük a belét, és a fater csirizével beleragasztom a katekizmust. Látod, pupák, most már igazi. Az ítéletnapig ki fog tartani. Az atya elájul a gyönyörűségtől.

Öcsi *A hittan ment, mint a karikacsapás. Az atya ötletszerűen felolvasott valami szentek életéről, magyarázott a bárányról, néha rágcsált egy-egy darabot a zsebében tartott kenyérből. Egészébe véve nem törte magát túlságosan. A leckét feladta, de sose kérdezett vissza. Ahogy elnéztem, ő is csak belezavarodott volna.*

Gyuri Na, milyen a katekizmusod? Tök frankó, mi?

zene

Öcsi *Egy szigorú fekete jelenség jött vizsgáztatni minket. Én kivételes műveltségemmel inkvizítornak néztem. Állandóan krákogott, aztán rámbökött.*

Tanfelügyelő Na Te kisfiam, mondd el nekem a tízparancsolatot. Szépen, hangosan, mintha karéneken lennél.

Öcsi Tízparancsolat: Ne ölj, ne lopj, ne légy házasságtörő,

Tanfelügyelő Tovább, tovább!

Öcsi ... Ne ölj... ne lopj ... a hetedik napot tiszteld meg, és szombaton ne dolgozz!

Tanfelügyelő Vasárnap! A hetedik nap a vasárnap.

Öcsi Szombat!

Tanfelügyelő Vasárnap!

Öcsi Szombat, és azért szombat, mert az Isten szombaton vezetett ki minket az egyiptomi rabságból.

Tanfelügyelő Micsoda? Honnan veszed ezt az Egyiptomot?

Öcsi Hát a katekizmusból!

Tanfelügyelő Mit olvastál még abban a katekizmusban?

Öcsi Sokat! Hogy van a Tóra, amit szekrényben kell hordozni. Meg hogy Isten Izráelt szent néppé választotta!

Tanfelügyelő Add csak ide azt a könyvet, hadd nézzem! Lássuk, mi van a címlapon: Obádovics matematikai példatár. Belül meg Kis Szentírás. Szerkesztette: Dr. Frenkel Bernát. Budai izraelita hitközség elöljárósága.

zene

Öcsi *Gyuri szerint az atyát kenyéren és vízen bezárták remetének a Gellért-hegyi sziklakápolnába, de ez nem igaz, hiszen az a barlang rácsokkal jól le volt zárva omlásveszély miatt, meg hogy ne legyen semmiféle imádkozási gyülekezés a Gellért-hegyen. A pinceraktárra pedig, ami még sokáig ellátta volna a bátyámékat mindenféle szajréval, dupla lakat került.*

zene

Apa Mit gondolnak erről az egészről?

Zahumek Hogy sokba lesz még magának ez a gyerekcsíny a katekizmussal.

Pidmann Hát, ha innen nézem, gyerekcsíny. De másfelől meg lehet a vallás megcsúfolása. Lehet rá valami paragrafus.

Zahumek Talán ügyvédet kéne fogadni.

Apa Ugyan, mire lehet itt ügyvédet fogadni? Mondok én valamit: Még a háború előtt bejött a műhelybe egy egyén. Fehér panamakalap, fehér porcelánnadrág és csauszínű, fehér betétes fulbruk cipő volt rajta, nem magyar munka. Öt pár cipőt szeretnék rendelni, mester úr, mondta. Azért jöttem

magához, mert ilyen névvel, hogy Béres, maga csak egy igaz magyar ember lehet. Egy deka bőrre nem volt pénzem, de a lehetőség! Ugye értik, uraim! A lehetőség!

Pidmann Mi az, hogy igaz magyar ember?

Zahumek Hát hogy lehetne román például. Csak akkor úgy hívnák, Berescu. Akkor talán rosszabb cipőket csinálna?

Pidmann Ne tegyünk úgy, mintha nem tudnánk, miről van szó. Arról beszélt az az egyén a háború előtt, hogy a Béres úr nem zsidó.

Apa Nem értem, mit akar ezzel. Az a személy kiemelt engem a szürke tömegből! Az a személy nekem jövőt adott, kérem!

Zahumek De milyen áron?

Apa Semmilyen áron. Egy deka bőröm nem volt! Még egy macskára való fél pár cipőt se tudtam volna csinálni! De mondtam már: a lehetőség!

Pidmann Láttuk, hova vezetett! A kétszázezer magyar a Don-kanyarnál! A mérleg másik serpenyőjében! Nekem öt év hadifogság, s már soha nem lehet gyerekem. Amiről nem beszélünk, az nincs?

Zahumek Nem kellene elvetni a sulykot! A dolgok nem összekeverhetők, de amióta az eszemet tudom, mindig összekeverik őket.

Apa Gondolják, hogy bajom lehet belőle? Mármint a katekizmusból?

Pidmann Bízzon istenben. Az nem árthat. (*nevet)*

zene

Öcsi *Én büntetés nélkül megúsztam. De olyan látogatók is feltűntek, akik nem hoztak javítani való cipőt. Egy ember bement a műhelybe felmérni a négyzetmétert. De nem mondta, honnan jött. És kifelé menet megkérdezte, hogy nincs-e szükségünk valamire. Meg hogy nem akarunk-e kérvényt beadni. Apám meglóbálta a suszterkalapácsot, mire az ember meg gyorsan kisurrant. De még nem volt vége.*

Zsigáné Béres úr! Voltak kint az egyházkerülettől.

Apa Kicsoda? Mit akart?

Zsigáné Két öregasszony. Olyan feketék. Levendula szagúak. Hogy akar-e egyházadót fizetni. Katolikus egyházadót.

Anya Évek óta nem fizettünk egyházadót.

Apa Hát ha megint jönnek, mondja meg, hogy akarunk. És első áldozunk. Még böjtölni is fogok, ha felidegesítenek!

Anya Jaj, apa, hagyd már, a Zsigáné igazán nem tehet róla.

Apa Mindig valami meglepetés. De én utálom a meglepetéseket. És a műhelylakatba reggel bele volt fűzve ez a cetli. Olvasd Öcsi!

Öcsi „Tudjuk, ki vagy!”

Gyuri — És láttátok a rolón a csillagot?

Anya — Miféle csillagot?

Gyuri — Krétával rajzolták. Ha innen nézem, ötágú, ha onnan nézem, hatágú.

Apa — Te csak hallgass, miattad van az egész. De ha bajba kerül a család, szíjat hasítok a hátadból.

Anya — Egy gyerekcsíny miatt nem fogunk bajba kerülni. Nem lesz itt szíjjal verés.

zene

Hollóné — Itt járt egy ember, valami igazolvánnyal. Hogy maguk szoktak-e kapni dzsoint csomagot. Én mondtam, hogy soha!

zene

Apa — Anya, adj egy Karilt, széthasad a fejem.

Öcsi — Hozok vizet.

Apa — Nem kell. Elrágom.

Anya — Megmondta a Németh doktor, hogy ne egyél annyi gyógyszert, igyál inkább egy pohár vörösbort.

Apa — Mit akarnak tőlem? Mi bajuk van velem? Én csak egy suszter vagyok! Elvitték őket! Én tehetek róla? Én csináltam a háborút? Én csináltam a Szálasit? Aki zsidót rejtegetett, felkoncolták. Meg itt, a szoba-konyhában hova dugtam volna? Az egész ház leste egymást! Ugyan kérem!

Anya — Nyugodj már meg, nem lesz semmi baj. Minden kihallatszik.

Apa — Én is kivettem részem a háborúból! Pedig felmentést kaptam általános testi gyengeség miatt, mégis beosztottak légószolgálatra! Légitámadáskor a háztetőn a sziréna mellett?! Minden lángolt! A dög nehéz kétméteres tűzcsapóval hadonászni! A reumás karommal! Jöttek a Liberátorok, potyogtak a szárnyas bombák, a rádióból meg hogy *szígelelál, szígelelál, lukdefáj!* Németül!

zene

Öcsi — *A ház hallgatott és senki nem segített. Igaz, nem is tudtak volna miben. Vasárnap délután jött egy fekete ember. Ez másfajta feketeség volt, mint az inkvizítoré, de akkor már gyanakodtam.*

Gyuri — Látogatód jött, Apa.

Apa — Ki az már megint?

Gyuri — Olyan fekete ember. Fekete kalapban.

Rabbi — Most már nem kell félni, Béres úr. Legalábbis nem annyira.

Apa Azért jött, hogy ezt közölje? Én eddig se féltem.

Rabbi Kérem szépen, uram, én azért jöttem, hogy felírjam a veszteségeket. Amik a háború alatt, meg azután…

Apa De hát mit akar felírni?

Rabbi Kárpótlás. Az elszenvedett veszteségekért. Sok hittársunkban érthető okok miatt még mindig ott van a félelem. Sokunk leplezi a származását. Értem én, hogy az óvatosság ilyesmire kényszeríti az embert , látom a feszületet a falon, a látszat kedvéért, de ma már teljesen szükségtelen.

Apa Mért alakoskodnék én, kérem?

Rabbi Én egy izraelita segélyező csoporttól jöttem A soát túlélt hittársaink életén próbálunk segíteni. De nem áll mögöttünk semmilyen szervezet vagy hatóság. Nem bízunk bennük. Nem léptünk ki a nyilvánosság elé, de tudnunk kell egymásról a jövő miatt. Hogy ne gyűrjön le minket a félelem, és ne váljunk akaratlanul egymás ellen acsarkodó ordasokká.

Apa Nem tudom ki maga, és mit akar, én a Béres suszter vagyok, a Práter utcában van műhelyem, és az egész kerület ismer. Tessék ezt tudomásul venni, és békén hagyni.

Rabbi Jártában-keltében sok mindent hall az ember, kérem szépen. Így jutottunk el magához is. Mi egy teremtett lelket nem hagyunk veszendőbe. Az Úr megmondta Mózesnek: Megtartja ő a szeretetét ezredíziglen, megbocsát elpártolást és vétket, de bűnt büntetlenül nem hagy, tekintetbe veszi az atyák bűnét a gyermekeknél és a gyermekek gyermekeinél harmad- és negyedíziglen.

Apa *(védekezik)* Engem nem érdekel a maguk Mózese! Magánügy! Én katolikus vagyok, nekem nincs Mózesem. És én semmi bűnt nem követtem el! És az én gyermekemet meg az unokámat senki ne fenyegesse! Tessék elhagyni a házamat!

Rabbi Béres úr, magát hívhatták azelőtt Braunnak, Brotmannak, Bronsteinnek, akárminek, végül is ez rendben van, nevet akárhányszor változtathatunk. De aki a hitét megtagadja, annak átkozott lesz a sorsa és minden ivadéka! Annak nem jön el a Messiás, mert az kitaszítja magát a megváltásból, és kirekesztve bolyong a semmiben az idők végezetéig.

Öcsi *Mint Ahasvérus, suttogta az asztal alatt üres gyógyszeres dobozokkal játszadozó angyalarcú kisfiú, aki voltam.*

zene s vége